

above-mentioned problem, in our opinion, a number of issues still need more detail. The aim of the article is to analyze the implementation of scientific and educational literature, illuminating the relevance of foreign language learning by students of non-language specialties. The research methodology included the use of theoretical research methods. The article identifies the basic theoretical principles of learning foreign language communication (the need to implement communication technology skills formation in all types of speech activity; required use of comprehensive training in all types of speech activity; taking into account individual interests and characteristics of students as well as the various actions, steps or methods of activity implementation used by students in order to enhance learning; required use of a truly communicative tasks that contribute to the formation of communication skills, the actual conditions of adequate communication), training components of intensive foreign language courses for professional communication (handling skills of language, linguistic skills that characterize the level of practical proficiency as a means of communication, educational and compensatory skills to ensure a culture of language acquisition training in terms of culture and communication with its carriers, as well as exercises of various types). Therefore, we believe that foreign language for professional communication helps in student's development of his professional orientation. It has great educational and developmental potential. This can provide the tasks facing the teacher and students within the profile-based learning foreign languages. The further research should include study of foreign language learning features by students of technical specialties of higher educational establishments.

Key words: foreign language, higher educational establishment, non-language specialties, foreign language communication, intensive courses, professional communication, creative professional work, self-education, language education.

УДК 37.035.6:81'271-057.4

Н. В. Громова, О.А. Кулікова, М.М. Ячменик
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ЕЛЕМЕНТИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК МОТИВАЦІЯ ДО ПІДВИЩЕННЯ КУЛЬТУРОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ

Стаття присвячена проблемі національно-патріотичного виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах. Автори розглядають дану проблему в контексті мовної підготовки майбутніх фахівців, оскільки саме рідна мова є однією з основних цінностей національного виховання. У роботі обґрунтовуються поняття «національно-патріотичне виховання» і «ціннісні орієнтації» студентів, наголошується на їх важливості у вихованні культуромовної особистості. Автори пропонують форми та методи ефективної взаємодії студентів і педагогів із розвитку патріотизму під час викладання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». Прослідковано взаємозв'язок мотивації до навчання студентів нефілологічних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів з елементами національно-патріотичного виховання. Здійснено спробу дослідити проблеми підвищення мотиваційних потреб, а саме: розкрито структуру мотивів, чинників і стимулів, які сприяють формуванню позитивної мотивації студентів до вивчення української мови, розглянуто ефективність використання тренінгу як засобу підвищення мотивації до навчання. Обґрунтовано умови, що сприяють ефективній діяльності з розвитку патріотичних якостей усіх учасників навчально-виховного процесу. Розкрито особливості системи патріотичного виховання майбутніх

педагогів. Репрезентовано досвід роботи викладачів кафедри української мови з національно-патріотичного виховання студентів засобами медіа. Розглянуто такі методи організації навчально-виховного процесу, як: студентські конференції, веб-форуми, творчі конкурси та флешмоби як ефективні умови формування позитивної мотивації навчально-пізнавального процесу майбутніх фахівців.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, мотивація, культуромовна особистість фахівця, українська мова за професійним спрямуванням, тренінг.

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства завдання всіх вищих навчальних закладів полягає в тому, щоб наполегливо й цілеспрямовано формувати професіоналів своєї справи, розвивати їхню фахову майстерність у цілому та комунікативну – зокрема. При цьому на часі гостро постала необхідність підготовки спеціалістів нового типу: не лише озброєних знаннями, а й соціально активних, патріотично налаштованих, здатних гідно відстоювати національні інтереси на світовій арені. Ураховуючи те, що основним сенсом навчально-пізнавальної діяльності є зміни в особистісному (інтелектуальному, моральному тощо) розвитку людини, формування механізмів самоорганізації людини, виникає проблема підвищення ефективності навчальної діяльності на всіх рівнях освіти, зокрема використовуючи елементи національно-патріотичного виховання.

Наразі національно-патріотичне виховання є державною політикою та є однією з основних задач Міністерства освіти і науки. «Кожен курс у загальноосвітніх навчальних закладах повинен містити елементи національно-патріотичного виховання», – наголошує міністр освіти і науки Сергій Квіт.

Тому з'ясування умов, необхідних для посилення мотивації навчальної діяльності студентів з уведенням у навчально-виховний процес елементів національно-патріотичного виховання, є надзвичайно актуальним, адже позитивна мотивація є запорукою успішного формування професійних якостей майбутніх фахівців.

Під впливом мотивації формується світоглядна позиція особистості, внутрішній емоціональний стан. Складність дослідження вказаної проблеми пов'язана з множинністю трактувань мотивації як цілісного комплексу аспектів, під якими розуміється система спонукань: мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, потяги, мотиваційні установки (диспрозії), ідеали.

У роботі будемо послуговуватися поняттям С. У. Гончаренка, згідно з якими термін «мотивація» є набагато ширше, ніж термін «мотив» та інтерпретується як система мотивів або стимулів, чинників, що детермінують конкретну діяльність, поведінку особистості [6, 48]. Це поняття охоплює мотиви, потреби, цілі, наміри, переживання тощо. У наукових дослідженнях мотивацію розглядають переважно як сукупність причин психологічного характеру, що визначає поведінку людини, її

спрямованість і активність. Усебічне розкриття причин, якими пояснюється та чи інша поведінка людини, її дії, передбачає аналіз сукупності мотивів, якими зумовлюється конкретна поведінка [2]. Формування мотивації можливе лише тоді, коли людині вдається пов'язати мету з особистісними цінностями. Чим більше особистісні цінності пов'язані з результатом майбутньої діяльності, тим більше внутрішні мотиви підживлюватимуть енергію мотивації особистості.

Особливістю навчання дисциплін лінгвістичного циклу є наявність надзвичайно потужного потенціалу для виховного впливу на студентську молодь, що за умови вдалої реалізації може сприяти ефективним засобом підвищення мотивації до розвитку культуромовної особистості фахівців. Тому викладачі кафедри української мови СумДПУ імені А. С. Макаренка намагаються використовувати елементи національно-патріотичного виховання в таких складових навчально-виховного процесу, як: проведення лекційних, практичних занять, здійснення науково-дослідницької та виховної роботи, щоб формувати сталу позитивну мотивацію до вивчення дисциплін лінгвістичного циклу.

Для дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» як навчального предмета для фахівців нефілологічного профілю характерним є те, що студенти не завжди усвідомлюють доцільність її вивчення. Постає питання в котрий раз про формування позитивної мотивації оволодіння рідною мовою в процесі професійної підготовки. Є одна закономірність, про яку відомо вже здавна, і яка, на жаль, надзвичайно актуальна для сучасної України, – держава, її мова, культура, народ активно розвиваються лише тоді, коли переживають шалені потрясіння, удари й землетруси навколо та всередині себе.

Чи актуальне в цій ситуації питання національно-патріотичного виховання? Надзвичайно, адже як говорив видатний педагог Василь Олександрович Сухомлинський: **«Патріотизм – це серцевина людини, основа її активної позиції»**.

В основі виховання будь-якого народу міститься природна потреба в самозбереженні, самовдосконаленні, самоствердженні шляхом розбудови власної держави. У науковій розвідці національне виховання потрактовуватимемо як «не стільки засвоєння знань, скільки участь дитини в духовному, культурному та господарському розвитку свого народу, у творенні культурних вартостей національне виховання значить те саме, що творення нації [4]. Зміст національного виховання й характер його методів впливають з історичних умов і потреб нашого народу. Зрештою, у трактуванні самого поняття «національне виховання» виявляється певна двозначність. По-перше, воно розглядається як явище багатоаспектне, що охоплює мораль, виховання громадянина-патріота, релігійне, господарське та фізичне виховання, виховання сім'янина, виховання характеру тощо. По-

друге, це певні «концентровані» зусилля, спрямовані на розвиток національного самоусвідомлення української дитини, плекання в ній етнічних прагнень, певні спеціальні заходи, зорієнтовані на важливі для нації цілі [5].

О. Вишневський виділяє в розвитку національно-патріотичної свідомості людини щонайменше три етапи, які накладають на цю свідомість певний відбиток, збагачують її зміст. Зокрема, під час етапу раннього етнічно-територіального самоусвідомлення, який є першоосновою, корінням патріотизму, утворюється усвідомлення етнічної приналежності. Традиції, звичаї та обряди мають глибокий вплив на виховання, і не тільки національне, оскільки вони завжди підтримуються силою громадської думки й періодично повторюються. У сім'ї та в школі діти засвоюють шанобливе ставлення до видатних українських історичних і культурних діячів, повагу до ідеалів, за які вони боролися, беруть участь у вшануванні їхньої пам'яті. У ранньому дитячому віці формується культ рідного дому, сім'ї, рідного села, культ предків. Неабияке значення в процесі усвідомлення етнічної приналежності, наголошує науковець, має рідна мова, якій до певного часу не повинні заважати інші мови. Через неї засвоюється національний спосіб мислення, характерні для нього категорії та образи, ставлення до моральних цінностей тощо [5].

З вище окресленого випливає, що сучасність у формі нав'язаної нам боротьби й неоголошеного протистояння диктує свої вимоги до культури й традицій, до способів і шляхів не просто зберегти їх на сторінках друкованих чи електронних видань, а пронести глибоко в душі, передати наступним поколінням не як історію, а як цінний і нетлінний скарб українства. Виховати гуманіста, патріота, гармонійно розвинену особистість – мета кожного педагога. Лише справжній митець своєї справи здатний виховати Людину з великої літери. Сьогодні, коли трансформуються основоположні морально-етичні цінності, моральні норми й ідеали, відбувається війна зі злом, утверджується власна громадянська позиція, що є надзвичайно важливим в українському суспільстві, від дій передусім учителя залежить моральне здоров'я, моральний дух молодих громадян України.

Викладачі кафедри української мови своєю щоденною працею як в університеті, так і поза його межами реалізують Концепцію національно-патріотичного виховання студентської молоді, сприяють формуванню в неї національної та патріотичної самосвідомості, національної ідентичності. Слово – це генетичний код нації. Як зазначає Андрій Шептицький, «сама мова робить якесь число людей одним народом».

У 2015-2016 н.р. в Сумському державному педагогічному університеті, на факультеті іноземної та слов'янської філології, кафедрах української мови та української літератури відбулася низка різноманітних патріотичних заходів, приурочених Дню Вчителя, Дню захисника України, святу Покрови та козацтва, Дню української писемності та мови. У рамках співпраці Сумського

педагогічного університету імені А. С. Макаренка та Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти з нагоди відзначення Дня захисника України 13 жовтня 2015 р. відбулася науково-практична конференція «Упровадження концепції національно-патріотичного виховання в навчально-виховний процес загальноосвітніх закладів». «Із кров'ю перемішана сльоза» – саме так називався захід-реквієм, присвячений Дню захисника України, святу Покрови та козацтва, який провели магістранти-філологи.

Низку заходів було проведено до Дня української писемності та мови. Зокрема до Дня писемності в університеті був зініційований Благодійний ярмарок «Відчуй смак рідної мови». Випереджувальним завданням для студентів було поширення інформації з використанням патріотично-національної символіки через Інтернет-мережу, тобто відбувалося безпосереднє формування культури мовної особистості майбутніх фахівців. Водночас студенти були залучені до участі у всеукраїнському веб-форумі «Українська мова – символ єдності нації». Це був справжній калейдоскоп творчості, присвячений актуальним проблемам походження слов'янської писемності, української мови, життю українських лінгвістів, цікавим фактам про українську мову, власні відкриття та напрацювання в таких жанрах як: есе; роздум; новела; поезія; цікаві факти; видатні мовознавці; історія розвитку; пісня; відео; фотоцитата.

Використовуючи методи формування пізнавального інтересу – це, насамперед, методи активізації навчання: робота в малих групах, дискусія, «мозкова атака», аналіз конкретних ситуацій, інсценізація, презентація, проектні роботи тощо, до Міжнародного дня рідної мови для студентів нефілологічного профілю було проведено Всеукраїнський конкурс «Рідна мова – моя честь і гідність». Конкурсантам було запропоновано створити якісний медіапродукт спрямований на захист рідної мови в жанрі за вибором: есе, поезія, колаж, авторський аудіо-, відеотекст. Особливістю конкурсу стало онлайн-голосування всіх учасників соціальної групи та толерантне коментування кожного з творів. Результати конкурсу відображено на сайті <https://vk.com/club79288271>.

Лейтмотивом цього заходу стали такі слова: **«Патріотизм потрібно виховувати не з ненависті до інших народів, а з любові до свого!»**

Особливістю застосування таких форм роботи є:

- непохитна цікавість, бажання досягти успіху стає важливим фактором у процесі навчання;
- урахування запитів, інтересів і прагнень студентів;
- застосування таких методів стимулювання студентів, як створення ситуації успіху через постановку завдань, посилення для всіх студентів;
- залучення студентів до колективної діяльності через організацію роботи в групах, ігрові та змагальні форми, колективний пошук вирішення проблеми;

- незвичайна форма подання навчального матеріалу;
- заохочення доступними методами до зростання впевненості в собі та у своїх силах у студентів, що буде сприяти посиленню внутрішньої мотивації;
- постійний і цілеспрямований розвиток якостей, що лежать в основі розвитку пізнавальних здібностей студентів: швидкість реакції, усі види пам'яті, уваги, уяви тощо, щоб розвинути мислення засобами свого предмета;
- інтеграція знань, поєднання тем лінгвістичного циклу з іншими навчальними дисциплінами, збагачуючи знання, розширюючи світогляд студентів.

Продуктами такої діяльності стали збірники студентських праць до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка «Енергетика Шевченкового слова у вихованні української мовної особистості» [1] та «Красне слово – золотий ключ: збірник студентських промов» [3].

Актуальність друкованих студентських праць у час руйнації традиційних моральних орієнтирів, раціоналізації духовного життя, дефіциту любові сприяє вихованню українських мовних особистостей, задовольняє їх потреби у спілкуванні, у діалозі, у взаємодії, у взаєморозумінні та співпереживанні, в самореалізації та самовираженні, сприяє національно-патріотичному вихованню.

У промовах автори розкривають неминучість перемоги українського народу в боротьбі за державність і незалежність, визначають життя нової України та висвітлюють інші національно-патріотичні важливі теми.

Результатами навчання з уведенням у навчально-виховний процес елементів національно-патріотичного виховання, яке ґрунтувалося на культуромовний розвиток фахівця, ми визначали особистісний смисл отриманих і вдосконалених професійних знань і вмінь, особистісну задоволеність студентів процесом творчої роботи на заняттях, зростанням готовності до самоосвіти.

Отже, одним з основних завдань сучасних педагогів стає формування у студентів стійкої мотивації до навчання впродовж життя, що допоможе їм визначитися професійно та стати кваліфікованими спеціалістами. Вважаємо, що застосування таких методів організації навчально-виховного процесу, як веб-форуми, найбільш відповідають визначеним умовам формування позитивної мотивації навчально-пізнавального процесу майбутніх фахівців. Позитивні емоції породжують почуття вдачі, радості, інтелектуальний підйом у процесі розв'язання навчальних завдань, приносять задоволення. У студентів виникає бажання (мотив) виконувати більш складні завдання, і одночасно приходить усвідомлення недостатнього рівня своїх знань і вмінь – результатом цих психічних процесів стає формування стійкої потреби в навчанні та формуванню культуромовної особистості фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енергетика Шевченкового слова у вихованні української мовної особистості : збірник тез. – Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2014. – 92 с.
2. Занюк С. Психологія мотивації: навчальний посібник / С. Занюк. – К. : Либідь, 2002. – 304 с.
3. Красне слово – золотий ключ : збірник студентських промов (за результатами індивідуальної науково-дослідної роботи студентів) / за ред. Н. Громової, М. Ячменик. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2014. – 60 с.
4. Перший український педагогічний конгрес. 1935. – Львів : накладом товариства «Рідна школа», 1938. – 252 с.
5. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навчальний посібник / О. Вишневський. – 3-тє вид., доопрац. і доп. – К. : «Знання», 2008. – 566 с.
6. Український педагогічний словник / уклад. С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.

РЕЗЮМЕ

Громова Н. В., Куликова Е. А., Ячменик М. М. Элементы национально-патриотического воспитания как мотивация к повышению культуроязычной личности специалиста.

Статья посвящена проблеме национально-патриотического воспитания студенческой молодежи в высших учебных заведениях. Авторы предлагают формы и методы эффективного взаимодействия студентов и педагогов по развитию патриотизма в рамках преподавания курса «Украинский язык по профессиональному направлению». Раскрыты особенности системы патриотического воспитания будущих педагогов. Представлены опыт работы преподавателей кафедры украинского языка по национально-патриотическому воспитанию студентов средствами медиа. Рассмотрены такие методы организации учебно-воспитательного процесса, как студенческие конференции, веб-форумы, творческие конкурсы и флешмобы.

Ключевые слова: национально-патриотическое воспитание, мотивация, культуроязычная личность специалиста, украинский язык профессиональной направленности, тренинг.

SUMMARY

Gromova N., Kulikova E., Yachmenyk M. Elements of the national patriotic education as motivation to improve the culture-language personality of the specialist.

The article deals with the problem of national patriotic education of students within higher education system. The authors examine this issue within language training courses for future professionals, as far as native language is considered to be one of the fundamental values of national education. The paper substantiates the concept of «national patriotic education» and «value orientation» of students, justifies their importance in the process of high linguistic culture personality development.

The authors propose effective forms and methods of interaction between students and teachers for the development of strong patriotic feelings within the process of teaching the course «Ukrainian language for professional purposes».

The interrelation between learning motivation of non-philologically specialized students of higher educational establishments with implementation of national patriotic education elements is shown.

It was made an attempt to investigate the problem of increasing motivational needs, through the detailed analysis of the structure of motives and incentives of factors that contribute to the development of positive motivation for students to study their native language. It is also investigated the efficiency of training's using as a means to increase the motivation to learn.

It is stressed the peculiarity of teaching disciplines of the linguistic cycle is extremely powerful potential for educational impact on students, it is emphasized that good implementation can contribute effective means of increasing motivation for development of culture-language personality of the specialists.

There are also defined the conditions aimed at increasing the effective organization of patriotic qualities of all participants in the educational process. The authors describe the special features of the patriotic education of future teachers. The Ukrainian language department academic staff experience in the sphere of the national patriotic education by means of media is also represented in the paper.

It is proved that the application of such methods into educational process as students conferences, web forums, flash mobs meet required conditions for forming the positive motivation to teaching and learning process of future specialists.

Key words: *national patriotic education, motivation, culture-language personality of the specialist, Ukrainian professional orientation, training.*